

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
TERMIZ DAVLAT UNIVERSITETI**

MILLIY ADABIYOT SHAKLLANISHIDA JADIDCHILIKNING O‘RNI

**(Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari)
2025-yil, 20–21-may, Termiz**

Toshkent – 2025

Sohibaxon ISLOMOVA. Cho‘lponning shaxsiy arxivlaridagi qo‘lyozma manbalar.....	385
Habibulla JO‘RAYEV, Parizoda AXRORXO‘JAYEVA. Cho‘lponning “Zamona xotini” dramasida ayollar erki tasviri.....	393
Sevara BABAYEVA. Zamonaviy o‘zbek nasrida Munavvarqori obrazi	402
Mehriniso KENJAYEVA. Cho‘lpon she‘riyatida yo‘lsizlikdan yo‘l izlash timsollari.....	406
Shuhrat LOLAYEV. Jadid adabiyotida davr ruhiyati va hayot haqiqati.....	411
Jamila BADALOVA. Usmon Azimning “Kunduzsiz kechalar” dramasida Cho‘lpon obrazi	418
Boburjon BOYMATOV. Nozimaxonim jadid shoirasi va publisisti.....	423
Nigora ELMURODOVA. Cho‘lponning “Kecha va kunduz” hamda “Qor qo‘ynida lola” hikoyasida ayollar obrazi	428
Ulug‘bek HAMDAMOV. Mahmudxo‘ja Behbudiy asarlarining avtobiografik xarakteri	434
Sevara ABDUNAZAROVA. Usmon Azim she‘rlarida jadidlar obrazi ...	440

IV JADID PEDAGOGIKASI VA MILLIY ADABIYOT.

MILLIY TIL VA IMLO MASALASI

Nasiba BOZOROVA. “Kitobat ul atfol”ni yozishdan ko‘zda tutilgan maqsad	446
Eshnazar JABBOROV. Navoiy, Fitrat, Cho‘lpon asarlarida ma‘rifatparvarlik motivlari.....	454
Umida KUDRATOVA. Mahmudxo‘ja Behbudiyning ta‘lim-tarbiyaga oid qarashlari.....	462
Yulduz XAITOVA. Mahmudxo‘ja Behbudiy publisistikasida yoshlar ma‘rifati masalasi	470
Emina ACHILOVA. Adabiy ta‘limning jadid pedagogikasida tutgan o‘rni ...	476
Dilnavoz NAJIMOVA. Jadidchilikning o‘zbek bolalar adabiyoti rivojiga ta‘siri	480
Hakim AHMEDOV. Jadidlarning milliy til haqida qarashlari.....	492
Urak LAFASOV. Jadidlarda vatan va milliy til masalasi.	496
Nor Aniza AHMAD. Dilorom KARIMOVA Central Asian Jaded Efforts to Enlighten the Nation	504
Akram XUDAYBERDIYEV. O‘zbek jadid she‘riyatida “Vatan” va “millat” badiiy konseptlari.....	515

JADIDLARDA VATAN VA MILLIY TIL MASALASI

Lafasov Urak Pazilovich,

*TDSHU dotsenti, filologiya fanlari nomzodi,
tel.: +998 93 3754925. lafas1963@gmail.com
(O'zbekiston)*

Annotatsiya. Maqolada moziyda Yofasning to'qqiz o'g'lidan tarqalgan ellar turlar deb atalgani, ular Buyuk Turonda, O'kuz va Inju O'kuz oralig'idagi hudud O'kuziya deb nomlangani, shu joyda yashagan to'rt el o'kuzbeklar deb nomlanganligi, o'kuzbeklar lahjasida elkun(vatan) termini ishlatilganligi haqida ma'lumot berilgan. O'kuzbeklar avlodi bolgan jadidlar ona-Vatanning kelajakda to'la-to'kis ozod bo'lishini orzu qilishganligi, ular milliy tilni rivojlantirish uchun xalq og'zaki ijodiga tayanganligi izohlangan. Jadidlarda ona-yurtni sevish, vatanparvarlik, millat kelajagi va Vatan himoyasi kabi birinchi o'ringa qo'yilganligi ta'kidlangan. Shuningdek jadid yozuvchilardan Abdulla Qodiriyning o'zbek milliy romanchilik maktabini yaratganligi, shu asnosida milliy tilimizni har jihatdan rivojlantirganligi sharhlangan. Abdulla Qodiriy o'z romanlariga o'zbek xalq dostonlarini manba qilib olganligi va o'zbek, rus, arab, fors tillarini yaxshi bilganligi uchun jahon adabiyoti namunalarini ham yetarlicha o'rganganligi bayon qilingan. Milliy til borasida Abdulla Qodiriyning ikki buyuk xizmati tahsinga loyiq ekanligi va bu borada har bir o'zbek ul zotdan o'rnak olish darkorligi aytilgan. Adibning birinchi ulug' xizmati milliy adabiy tilimizning ayricha boy badiiy imkoniyatlarini ko'rsatib berish bo'lganligi qayd etilgan. Buning uchun so'z ustasi milliy tilimizdagi tovush tovlanishlari, ikki bor ehtirom va ta'kid ifodalovchi qo'shimchalar, o'zbekona va islomiy so'zlarni o'z o'rnida qo'llash hamda badiiy vositalardan mohirlik bilan foydalanishgacha bo'lgan tizimni kashf qilganligi yoritilgan. Yozuvchining ikkinchi buyuk xizmati milliy adabiy tilimizning yozma shaklining amaliyotdagi jozibasiga urg'u berib, ziyolilarni ona tilimizda ish yuritishga undashi ekanligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: Turon, turlar, O'kuziya, xalq og'zaki ijodi, o'kuz-

beklar, jadidlar, vatanparvarlik, nazm, nasr, milliy til, Abdulla Qodiriy.

Abstract. The article provides information that the peoples scattered from the nine sons of Yofas in the poem are called turlar, that they were called O'kuz and Inju O'kuz in Buyuk Turan, the area between O'kuz and Inju O'kuz was called O'kuziya, that the four peoples who lived in this place were called O'kuzbeks, and that the term elkun (homeland) was used in the O'kuz dialect. It is explained that the Jadids, who were descendants of the O'kuzbeks, dreamed of the complete liberation of the Motherland in the future, and that they relied on folk oral literature to develop the national language. It is emphasized that the Jadids put love for the motherland, patriotism, the future of the nation, and the defense of the Motherland in the first place. It is also commented on the creation of the Uzbek national novel school by one of the Jadid writers, Abdulla Qodiriy, who developed our national language in all aspects. It is stated that Abdulla Qodiriy used Uzbek folk epics as a source for his novels and that he studied world literature samples well, as he knew Uzbek, Russian, Arabic, and Persian well. It is stated that Abdulla Qodiriy's two great services regarding the national language are worthy of praise and that every Uzbek should take an example from him in this regard. It is noted that the writer's first great service was to show the exceptionally rich artistic possibilities of our national literary language. For this, it is highlighted that the master of words discovered a system of sound inflections in our national language, double suffixes expressing respect and emphasis, the use of Uzbek and Islamic words in their proper place, and the skillful use of artistic means. It is determined that the writer's second great service is to emphasize the practical appeal of the written form of our national literary language and encourage intellectuals to work in our native language.

Keywords: *Turan, types, O'kuziya, folk folklore, O'kuzbeks, Jadids, patriotism, poetry, prose, national language, Abdulla Qodiriy.*

Moziyda *Yofas* alayhissalomning to'qqiz o'g'lidan tarqalgan ellar *turlar* deb atalgan va ular Buyuk *Turonda* yashagan. *O'kuz* (*Amudaryo*) va *Inju O'kuz* (*Sirdaryo*)ning suvi Kaspiy dengiziga quyil-

gan. Ikkidaryo oralig'idagi hudud nahr nomlariga mengzab *O'kuziya* [Lafasov, 295] deb atalgan. Bu joyda turlarning aslzodalari *o'kuzbek* (*qutji, qiyot, qo'ngrot, nayman*)lar istiqomat qilishgan. Ularning lahjasida *elkun* (*el-joy va Kun-Quyosh, ya'ni Quyoshli joy*) termini *vatan* ma'nosini bildirgan. Ushbu toponim 3000 yil oldin Xavari azm//*Xorazm* shaklidaforschaga tarjima qilingan. Qoni toza bo'lgan o'kuzbeklar har doim aqlli, insofli va diyonatli insonlar bo'lishgan. Ularning avlodlari orasidan juda ko'p daho zotlar yetishib chiqqan va ular Buyuk Turon, uning markazi bo'lgan O'kuziya (O'zbek//O'zbekiston) har doim gullab-yashnashiga xizmat qilishgan.

Jadidlar ham ona-Vatan, ya'ni Turkistonning kelajakda to'la-to'kis ozod bo'lishini orzu qilishgan. Ularning asarlarida xalq og'zaki ijodi ta'siri sezilib turadi. Jadidlar ijod qilgan har bir misra nazm va har bir satr nasrda vatanparvarlik hissiyoti aks etganini ko'rishimiz mumkin. Milliy til millatning taynch ustuni, shakllanish poydevori hisoblana-di. Har qaysi millatning beqiyos va bebaho mulki o'zining ona tilidir. Xalq og'zaki ijodi esa o'sha tilning asosiy o'q tomiri, ozuqa manbai bo'lib, uning qadimiyligini belgilab beradi. Shu bois jadid adib va yozuvchilar ijodida folklor asarlarining ta'siri yaqqol ko'zga tashlanadi.

Jadid shoirlaridan Abdulhamid Cho'lpon ijod qilgan ona-yurt, vatanparvarlik va muhabbat ufurgan misralarda ham xalqona ifodalar balqib turibdi. M.: 1. "*Turkistonlik* – shonimiz, *turonlik* unvonimiz, *Vatan* bizning jonimiz, fido o'lsin qonimiz" [Cho'lpon, 22]. 2. *Turk beshigi* – *Turkiston!* Yeri oltun, tog'lari kon! Bolalari *qahramon!* *Vatan* uchun jon berar. [Cho'lpon, 31] 3. *Qorong'u kechada ko'kka ko'z tikib, Eng yorug' yulduzdan seni so'raymen, Ul yulduz uyalib, boshini bukub, Aytadir: Meni uni tushda ko'ramen. Tushumda ko'ramen – shunchalar go'zal, Bizdan-da go'zaldir, oydan-da go'zal.* [Fitrat, 31]

Jadid adabiyoti vakillaridan bo'lgan Abrauf Fitrat ona-Vatan, shu joyda yashab o'tgan ulug' zotlat haqida bitgan misralarida folklor-ga xos tasvirlar o'z aksini topgan. M.: 1. *Ey Ulug' Turon, arslonlar o'lkasi! Senga ne boldi? Holing qalaydir? Nechuk kunlarga golding? Ey Chingizlarning, Temurlarning, O'g'uzlarning, Atillalarning shonli beshiklari!* [Fitrat, 41] 2. *Erta sahar tavof qilgil, bu Vatanimdir, Na vatan bu, sajdagoh-u jonim va tanimdir, Ko'kda oyim, osoy-*

ish-u izzat-sharafimdir, Ham ka'bamdir, ham qiblamdir hamda chamanimdir [Fitrat, 41].

Jadid ijodkorlardan Hamza Hakimzoda Niyoziy millatning kelajagi, taraqqiyot yo'lini belgilashda hushyorlik zarurligi haqida kuyunchaklik bilan quyidagi misralarni yozgan. M.: *Bizni Turkiston eli dardiga darmon istamas, Zulmat ichra kechsa umri mohi tobon istamas, Uxlama o'zbek eli asri taraqqiy vaqtidir... Yasha Turon, yasha Turon, Sen yashaydirgan zamon. Yo'lchi o'g'li shuhratingdan, Balqisin ruyi jahon* [Hamza, 85].

Jadid adiblardan Abdulla Qodiriy millat yakdilligi bo'lishi, Vatan himoyasiga shay turishi uchun millat birlashishi kerakligi ta'kidlab o'zbeklarga murojaat qilgan. M.: *"Burodarlar! O'rus o'z ichimizdan chiqadig'an fitna-fasodini kutib, darbozamiz tegida qo'r to'kib yotibdur"...* *"Biz shu holda ketadigan, bir-birimizning tagimizga suv qo'yadig'an bo'lsak, yaqindirki, o'ris istibdodi o'zining iflos oyog'i bilan Turkistonimizni bulg'atar"*. [Qodiriy, 276]

Abdulla Qodiriy o'z asarlarida ona tilimizning barcha jabhalariga alohida e'tibor qaratgan. U uzoq va mashaqqatli mehnatdan so'ng milliy romanchiligimizga tamal toshini qo'yib bergan. Asarlarida milliy tilimizning ayricha xususiyatlarini amalda namoyish eta olgan. Ulug' adib yozuvchilar haqida shunday yozgan edi: *"Yozuvchi o'z xalqining tilini, folklorini kamol o'rganishi shart va bir necha tillarni, ayniqsa, yaqin qo'shni tillarni bilishi fazilat"*. [Qodiriy, 72]

Buyuk o'zbek yozuvchisi, jahondagi oltinchi milliy romanchilik maktabi asoschisi Abdulla Qodiriy o'z romanlariga o'zbek xalq dostonlarini manba qilib olgan [Lafasov, 1854]. Dostonlardagi lahja va shevalarimizga tegishli s'oz boyligimizdan unumli foydalangan. Shu bilan birga ko'chirmachilikda ayblamoqchi bo'lgan sho'ro laganbardorlariga qaqshatqich zarba bergan. M.: 1. **Saj**. M.: *Nigor oyim qisqa bo'liq, pista po'choq targ'il ko'zlik, zarcha tanlik, yuzidagi onda-sonda chechak o'runlari bo'lmag'anda husndor bir xotin* edi (394-bet). *Yoshi ellidan oshqan, kulgusi ichiga to'lib toshqan bir xotinni duvurdan chiqib, o'ziga qarab yurganini ko'rgandan keyin donxonag'a kirdi* (51-bet). *Endi ko'rsam miltiqning o'qidek, pushti gulning to'qidek kelinim bor ekan* (325-bet). 2. **Maqol**. M.: *Ra'no boyag'icha*

uning yonida sufaga suyandi. – Ovoza haqiqat emasdir. – **Shamol bo'lmasa, terakning boshi qimirlamas emish** (433-bet). 3. **Matal.** M.: Bu to'g'rida xotini harchand rad qilsa ham qoplab shalg'am, yigirma-o'ttuzlab qovoq xarid qilishini qo'ymas – **"shalg'am – Bibi Fotimai Zuhraning duolari barakati, qovoq bo'lsa hazrati Yunusning mo'jizalari"** deb bahosi arzon va lekin xosiyati ko'b bo'lg'an bu mablag'lar bilan oshxonani to'ldira berar edi (390-bet).

So'z ustasi milliy maktab va madrasa [Qodiriy, 29]da tahsil olgani bois ona tilimizni, arab va fors-tojik tillarini a'lo darajada bilgan. Rus tuzem maktabi va Moskvadagi Jurnalistlar instituti [Qodiriy, 29]da o'qigani uchun rus tilini ham yaxshi o'rgangan. Rus til orqali g'arb adabiyoti namunalari bilan tanishgan. Yozuvchi arab, fors va rus tillarini chuqur mushohada qila olish darajasida yaxshi tushungan. Bunga misol ana shu chet tillari orqali arab romannavisi Jorji Zaydon va ingliz milliy romanlari ijodkori Volter Skott asarlari bilan tanishib chiqqan.

Abdulla Qodiriy o'z asarlarida qo'llagan har bir so'zning ma'nosini, har qanday jumla yoki gapning mazmun-mohiyatini butun vujudi bilan chuqur his qila olgan. Shu bois adib *"so'z so'ylashda va ulardan jumla tuzishda uzoq andisha kerak"* deb ta'kidlaydi [Qodiriy, 69]. Demak, yozuvchi o'zi yaxshi bilmagan, ma'nosini chuqur anglamagan lugaviy birlikni ishlatmasligi lozimligini e'tirof etadi.

So'z ustasi har bir til birligini o'z o'rnida qo'llash uchun xalq tili va lahjalarini yaxshi bilish kerakligini ta'kidlagan. O'z fikriga asos sifatida *"so'z qolip, fikr uning ichiga qo'yilgan g'isht bo'lsin, ko'pchilik xumdonidan pishib chiqqach, yangi hayot ayvoniga asos bo'ladi"* deb sharhlaydi [Qodiriy, 159]. Milliy til borasida Abdulla Qodiriyning ikki buyuk ishi taxsinga loyiq va bu borada har bir o'zbek ul zotdan o'rnak olish darkordir.

Adibning **birinchi ulug' xizmati** milliy adabiy tilimizning ayricha boy badiiy imkoniyatlarini ko'rsatib berish bo'lgan. Adib milliy tilimizdagi *tovush tovlanishlari, ikki bor ehtirom ifodalovchi qo'shimchalar, o'zbekona va islomiy so'zlarni o'z o'rnida qo'llash hamda badiiy vositalardan mohirlik bilan foydalanishgacha* bo'lgan tizimni kashf qilgan. O'z sarlarida ushbu holatlarni dalillar asosida to'g'ri va aniq aks ettirishga alohida e'tibor bergan.

1. Yozuvchi milliy tilimizga xos **tovush tovlanishlarini** xalq og‘zaki ijodi va mumtoz asarlarimizda uchratgan hamda ularni ijodiy rivojlantirgan holda romanlariga olib kirgan. Tilimizning **fonetik sathiga** xos tovush tovlanishlaridan “*O‘tkan kunlar*” romanida mohirlik bilan foydalangan. M.: “*Umidim yulduzi, orzum chechagi, hayotim tiragi Kumushimga!*” (177-bet). “*Oy yuzlik rafiqam, qunduz qoshlik-mashuqam Kumush xonimga!*” (263-bet). “*Yusuf savdosida beqaror Zulayxo ismidan, Majnun ishqida yig‘lag‘an Layli otidan – sizga boshimdag‘i sochlarimning tuklaricha salom*” (299-bet). Yuqorida keltirilgan misollarda adib o‘zbek tilidagi unli va undosh tovushlarning o‘zaro bir-birini talab qilgan holda uyg‘unlashib tabiiy ta’sirchanlikni yuzaga chiqarishini aks ettirgan.

2. Adib ona tilimizdagi **ikki bor ehtirom** va **ta’sir ifodalovchi qo‘shimchalarni** xalq og‘zaki ijodi va mumtoz asarlarimizdan topgan. Tilimizning **morfologik sathiga** xos qo‘shimchalardan romanlarida ularning nozik ma’nolardan foydalangan holda betakror tasvirlar yaratgan.. M.: – *Kechiringiz, bek aka, – dedi Rahmat, – men sizning Marg‘ilon kelganingizni bu kun otamdan eshitdim* (10-bet). *Otabek ularga yuqoridan joy ko‘rsatar ekan, yoqimliq bir vaziyatda: – Tinchsizlamadingizlar, bil‘aks quvontirdingizlar, – dedi* (8-bet). *Ra‘no ham yo‘llakka qarab qizarinib ketdi va oldig‘a tushib tartibsizlangan sochini orqasig‘a tashlab tuzatindi* (403-bet). *Anvar qizarindi. Javob berish o‘rnig‘a “natija?” degandek qilib unga savol nazari bilan qaradi* (467-bet). *Chunki Otabek shuning o‘ziga ham yaxshigina qizarinib, bo‘rtingan edi* (27-bet).

3. So‘z ustasi milliy tilimizdagi **o‘zbekona so‘zlarni** xalq og‘zaki ijodida va **islomiy kalomlarni** mumtoz tilimizga oid namunalarida uchratgan. Ushbu lug‘aviy birliklar sho‘ro davrida adabiy tilimizga ataylab olinmagan. Yozuvchi mazkur so‘zlarga jon bash etib ohoriy tasvirlar yaratgan. Tilimizning **leksik sathiga** xos noyob so‘zlardan romanlarida mohirlik bilan foydalangan. M.: – *Albatta. – Xayr, xudoning panohiga, Anvar. – Xo‘sh, Sultonali aka. Ikkisi ajralishdilar* (468-bet). *Bu iltifot ikki do‘stning aloqalarini bir-birlariga yana qat-tig‘roq bog‘ladi, ayniqsa, maxdumning dimog‘ini chog‘ qildi* (422-bet). – *Cho‘ringiz so‘z ulashdirish (g‘iybat)ni yomon ko‘radir, oyi xonim. – Albatta, shunday bo‘lmog‘i lozim, – dedi Og‘acha oyim*

(489-bet). Sayidni **kunchilaydi** (*rashk qilish, qizg'anish*), deb boshingizg'a keltira ko'rmangki, hozir ham men onhazratning bir yuzinchi xotini bo'laman (490-491-betlar). Bu qiz suratida ko'ringan **malak** qutidorning qizi – Kumushbibini edi (29-bet). Kumushbibining sezi-ilar-sezilmas kulimsirashidan yoqutdek **irinlari** ostidagi **sadafdek** oq tishlari ko'rinib ketdi ersa-da, biroq uning bu holi tezlik bilan **tundliqqa** alishindi (32-bet). ... kunlardan bir kun **taqdir shamoli** yuradir-da bir kimsaning **iffat pardasi** ostida o'lturgan qizining yuzidagi niqobini ko'tarib ikkinchi tomondan bizning Otabekni shu **afi-faga** ro'baro' qiladir (43-bet).

4. Yozuvchi tilimizning xalq og'zaki ijodi hamda mumtoz tilimizga tegishli boy ifodalaridan so'z birikmalari irod qilgan. Tilimizning **sintaksis sathiga** mansub birikmalardan romanlarida mohirlik bilan foydalangan. M.: Saroy ahli **kunduzgi ish** kuchlaridan bo'shab hujralariga qaytqanlar, ko'b hujralar **kechlik osh** pishirish ila mashg'ul (7-bet). ...chapka yurilsa birinchi martaba kirganimizdek **ulug' bir havliga** chiqarmiz (28-bet). Otabek xatni ochdi: **katta qog'ozda, yo'g'on qalam** bilan yozilg'an **uzun bir maktub** edi (35-bet).

5. Adib milliy tilimizga xos badiiy vositalarini irod qilishda xalq og'zaki ijodi hamda mumtoz tilimizga oid namunalaridan ta'sirlangan. Ular asosida o'zgacha ohoriy tasvirlar yaratgan. Tilimizning **uslub sathiga** oid turli badiiy vositalardan romanlarida mohirlik bilan foydalangan. M.: 1. **Kinoya**: Mulla Abdurahmon ham Safarboy "do'sti" bilan birga yurishni xohlamadi shekillik tez-tez adim tashlab hamrohlik aloqasini uzmoqchi bo'ldi (461-bet). Bir necha qarindoshlarning titrab-qaxshab qilg'an ziyofatlari bilan "uydan uyga o'tib ne'matlar ichida suzib yurish" xayoli ham "bir xayol" bo'lib qoldi (445-bet).

2. **O'xshatish**: Uning qora zulfi par yostiqlning turlik tomonig'a tartibsiz suratda to'zg'ib, quyuq jinggila kiprak ostidag'i timqora ko'zlari bir nuqtag'a tikilgan-da, nimadir **bir narsani ko'rgan kabi...** qop-qora kamon, o'tib ketkan nafis, qiyig' qoshlari chimirilgan-da, nimadir **bir narsadan cho'chigan kabi...** to'lg'an oydek g'uborsiz oq yuzi bir oz qizilliqq'a aylangan-da, **kimdandir uyalg'an kabi...**(29-bet). Bu holdan yana imomning fe'li aynab, yo'l ustida birdan to'xta-

di va Safarning aftiga bir turli mushuk qarashi qildi (461-bet). *Jilovxonaning to'rida o'lturgan qora to'nlik, o'ttuz yoshlar chamasida rangsiz va yoshlig'iga qaramasdan quyuq soqolini bahaybat o'sturib, bir burdagina yuziga ot to'rba osqan kabi bir kishi edi* (435-bet).

Abdulla Qodiriyning **ikkinchi buyuk xizmati** milliy adabiy tilimizning yozma shaklining amaliyotdagi jozibasiga urg'u berib, ziyolilarni ona tilida yozishga undash bo'lgan. Adib ushbu holatga **"Mehrobdan chayon"** romanida alohida e'tibor qaratgan. Milliy tilimizning ish yuritish shaklini rivojlantirish maqsadga muvofiqligini ta'kidlaydi. Misol uchun: *"Xudoyor(xon) muhr bosish asnosi yozilg'an yorlig' va nomalarni o'qutib eshitar, munshiylarning eshitilmagan arab va fors so'zlari orqaliq to'qug'an yarim turkiy jumlalariga aksar vaqt tushunmas: "Enalaring' arapqa tekkanma?" deb mirzo, muftilarni koyir edi. Ammo Anvarning yozg'an har bir jumlasini musiqiy kabi rohatlanib, tushunib tinglar va "shu bala barilaring'dan ham o'qig'anroq chiqar! deb, boshqa mirzolarning yuragiga o't yoqar edi"* (429-430-betlar). Mazkur matnda milliy tilimizda ish yuritish asnosida o'z qatlamga bepisand qaraydigan va o'zbekcha-turkiy so'zlarni qo'llashni istamaydigan ruhiyati va tiynati boshqa, milliy g'ururi va vijdoni yo'q *"soxta o'zbek"*larni keskin tanqid ostiga olgan. Adib bu bilan ona tilimizning ish yuritish shakliga sayqal berish, takomillashtirish masalasini ko'targan. Har qanday milliy tilda ish yuritishda, avvalo o'z qatlamga oid qo'shimchalar, so'zlar va so'z birikmalari milliy qolip asosida qo'llanishi lozim. Keyinochiq ochiq joy qolsa, o'n foizgacha o'zlashgan qatlamdan foydalansa bo'ladi.

Xulosa sifatida shuni aytish joizki, jadid adiblarning ijodi har birimiz uchun o'rnak maktabidir. Yozuvchi Abdulla Qodiriy o'z oldiga qo'ygan har ikkala maqsadiga ham tom ma'noda erishgan. Ammo bebaho oliy maqsad va orzularni amal oshirishdek muqaddas burchni kelajak avlodlarga meros sifatida qoldirgan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Lafasov U.P. Okuzbeks, Their Language, Place in Society and Culture. *İmgelem* | Sayı: Özbekistan Özel Sayısı | Eylül 2024 | – P. 293-310.
2. Чўлпон Абдулҳамид. Асарлар. 4 жилдлик. 1-жилд. – Тошкент: “Академнашр”, 2016. – 360 бет.
3. Fitrat Abdurauf. Tanlangan asarlar. 2 jildlik. 1-jild. – Toshkent: “Ma’naviyat” nashriyoti, 2000. – 106 bet.
4. Ниёзий Ҳамза Ҳакимзода. Шеърлар. – Тошкент: “Ўқитувчи”, 1989. – 108 бет.
5. Қодирий Абдулла. Ўткан кунлар. Меҳробдан чаён. – Тошкент: “Адабиёт ва санъат”, 1994. – 654 б.
6. Қодирий Шеркон. Қодирийни қўмсаб (Ёднома). – Тошкент: “Халқ мероси”, 1994. – 78 бет.
7. Lafasov U.P. The King of Uzbek Prose. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, Vol. 24, Issue 05, 2020. – P. 1851-1862.
8. Қодирий Ҳабибулла. Отамдан хотира. – Тошкент: “Янги аср авлоди”, 2005. – 414 бет.
9. Қодирий Шеркон. 37-хонадон. – Тошкент: “Davr press”, – 2009. – 191-бет.